

10.02.2023 -7-A

Історія України

Вч. Рзаєва Н.О

Тема: Київська держава за Володимира Мономаха.

Мета: розглянути та охарактеризувати період Київської держави за князювання Володимира Мономаха і Мстислава Великого; пояснити зміст термінів і понять «Статут Володимира Всеволодовича», «Повчання дітям»; розвивати вміння працювати з різними джерелами інформації; виховувати гуманістичні моральні цінності учнів на матеріалі «Повчання дітям» Володимира Мономаха.

Перегляньте відео: <https://youtu.be/gI4LD3HkzUw>

Опрацюйте опорний конспект:

Коли навесні 1113 р. помер великий князь Святополк II Ізяславич, його побожна дружина за давньою традицією влаштувала роздачу добра князя. Роздачі з княжої скарбниці виявилися досить щедрими: вдова намагалася якось залагодити неприємну історію із сіллю, якою князь спекулював у змові з лихварями. Проте такі дії мали протилежний результат. Кияни розцінили це як слабкість влади і, зібравшись на віче, вирішили запросити на київський престол Володимира Мономаха. Однак той відмовився, пославшись на рішення Любецького з'їзду. Тим часом озброєні кияни погромили двір святополкового тисяцького Путяти, а слідом почали нищити квартали іноземців, особливо єврейських купців і лихварів. Налякані подіями бояри і купці вдруге звернулися до **Володимира Мономаха** із проханням посісти престол у Києві.

Великим князем Мономах став у 1113 р., коли йому вже виповнилося 60 років. На початку правління він запропонував прийняти новий звід законів («Статут Володимира Всеволодовича»), який доповнив «Руську правду». У «Статуті» було здійснено спробу вирішити найболючіші проблеми суспільного розвитку — обмеження лихварства, скасування перетворення вільних людей на холопів за борги тощо. Уперше було визначено права та обов'язки селян, які потрапляли в кабалу через невідпрацьований борг (закупи).

Упродовж 12 років свого князювання, незважаючи на поважний вік, Володимир зберігав енергійність, гострий розум і здатність до рішучих дій. Він зміг приборкати міжкнязівські чвари, зміцнити одноосібну владу й відновити єдність Русі. Володимир востаннє об'єднав під своєю владою більшу частину Русі — Київську, Переяславську, Смоленську, Волинську, Турово-Пінську, Мінську, Новгородську, Ростово-Суздальську землі. Верховну владу київського князя визнавали навіть чернігівські та галицькі князі.

У перші роки свого правління Володимир завершив розгром половців і відігнав їх від кордонів Русі. У 1116 р. руські полки під проводом його сина Мстислава здійснили успішний похід місцями зимових стоянок половців на Дону, потіснили їх у глиб степів і захопили велику здобич. Цей удар був настільки відчутним для половців, що 1120 р., коли руські дружини знову рушили в степ, половців вони вже не знайшли. У подальші роки половці більше не нападали на Русь.

Успіхи політики Володимира Мономаха позитивно вплинули на внутрішній розвиток Русі. Пожвавилися існуючі та виникли нові торговельні й господарські зв'язки. Величними будівлями прикрасилися міста. Під Києвом було споруджено дерев'яний міст через Дніпро.

Ставши великим князем, Володимир Мономах розгорнув активну зовнішньополітичну діяльність. Як і внутрішня діяльність, вона була спрямована на зміцнення його особистої влади.

У 1116 р. Володимир втрутився в боротьбу різних придворних угруповань за імператорський трон Візантії. Це призвело до конфлікту, і руські полки рушили на Дунай. Суперечку вдалося владнати мирним шляхом. Наступними роками відносини з Візантією покращилися, і в 1122 р. онука Володимира вийшла заміж за імператора Візантії. Володимир підтримував династичні зв'язки і з іншими правителями Європи: Угорщини, Швеції, Польщі, Данії, Норвегії. Такі кроки князя мали засвідчити, що на Русі немає рівних цій родині, тому їй повинна належати одноосібна влада.

Перед смертю Мономах поділив землі Русі між своїми синами, які стали князями найбільших міст Русі: Новгорода, Смоленська, Переяслава, Турова, Володимира та Ростова. Коли Володимир помер, великокнязівський престол перейшов до його старшого сина Мстислава (1125—1132 рр.). Новий великий київський князь швидко підпорядкував своїй владі всіх руських князів. Усі Мономаховичі під його твердою рукою діяли разом і згуртовано. За межами родини були лише Чернігів, Полоцьк та дрібні волості майбутньої Галицької землі. Проте місцеві князі не наважувалися чинити опір Мономаховичам.

Мстислав продовжував політику батька щодо збереження єдності Русі. Успішною була відсіч князя спробам половців скористатися смертю Володимира Мономаха й повернутися в південно-руські степи. Як писав літописець, Мстислав «багато поту втер за землю Руську». У 1129 р. він потиснув їх аж за Волгу і далі.

«Повчання дітям» Володимира Мономаха

- Це визначна пам'ятка літератури Київської Русі. Збереглося (без закінчення) в Лаврентіївському списку «Повісті минулих літ» під 1377 р. у кількох неповних частинах. Точної дати написання не встановлено, ймовірно 1109 р. З літературного погляду — це зразок жанру повчань і одночасно перша в давній українській літературі спроба життєписної розповіді. Вперше текст «Повчання» Володимира Мономаха був опублікований графом О. Мусінім-Пушкінім 1793 р.

Мстислав також воював із литовськими племенами, накладав данину на чудь, підтримував династичні зв'язки зі Швецією, Норвегією, Польщею, Чехією та Візантією.

Про високий міжнародний авторитет князя свідчить такий випадок. У 1129 р. руські купці, що поверталися з Моравії (Чеське королівство), були пограбовані поляками. Тільки-но про це стало відомо Мстиславу, він негайно відправив посла до польського короля Болеслава з вимогою відшкодувати збитки, завдані купцям. Болеслав відразу дав відповідь, що компенсує всі збитки, а в подальшому надаватиме руським купцям на території своїх володінь охорону.

Влада Мстислава справді була загальноруською, за що нащадки називали його Великим. Ні в кого не питаючись, він заповів Київ братові Ярополку. Проте Мстислав припустився однієї фатальної помилки, яка далася взнаки вже після його смерті. Так, у суперечці за чернігівський престол Мстислав підтримав Ольговичів (нащадків Олега Святославича), які згодом стали головними конкурентами Мономаховичів у боротьбі за владу на Русі.

Наступнику Мстислава Ярополку не вдалося зберегти єдності держави. Після смерті Мстислава міжкнязівські усобиці спалахнули з новою силою, і дуже швидко Русь розпалася на півтора десятка земель і князівств, володарі яких безперервно змагалися між собою за першість.

Домашнє завдання: прочитати пар. 10. Запишіть реформи В. Мономаха та Мстислава Володимировича.

Повторіть тему «Правління перших князів».

**Завдання надсилайте на освітню платформу Human,
вайбер 097-880-70-81, або на ел. адресу nataliarzaeva5@gmail.com**